

Н.І. Насікан (Київський національний
лінгвістичний університет, Україна)

І.С. Біла (Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, м. Київ, Україна)

ТЕОРІЯ ВАРТОСТІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ І СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ

У статті розглянуто еволюцію теорії вартості та її сучасне розуміння. Зроблено висновок, що єдиним зваженим підходом, який відповідає сучасним тенденціям в економічній дійсності, є розуміння можливості співіснування, але на різних рівнях наукового аналізу, трудової теорії вартості та ринкової неокласичної теорії, відмінності оцінок і висновків яких обумовлюються неоднаковою глибиною розробки досліджуваних проблем, різним ступенем наближення до пізнання сутності економічних процесів.

Ключові слова: вартість, споживна вартість, корисність, ціна, ціноутворення, праця.

Літ. 26.

Н.И. Насикан (Киевский национальный
лингвистический университет, Украина)

И.С. Белая (Национальный педагогический университет
имени М.П. Драгоманова, г. Киева, Украина)

ТЕОРИЯ СТОИМОСТИ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ І СУВРЕМЕННІ ВЗГЛЯДИ

В статье рассматривается эволюция теории стоимости и ее современное понимание. Сделан вывод, что единственным взвешенным подходом, который отвечает современным тенденциям в экономической действительности, является понимание возможности сосуществования, но на разных уровнях научного анализа, трудовой теории стоимости и рыночной неоклассической теории, различия оценок и выводов которых обуславливаются неодинаковой глубиной разработки исследуемых проблем, разной степенью приближения к познанию сущности экономических процессов.

Ключевые слова: цена, потребительная стоимость, полезность, цена, ценообразование, труд.

N.I. Nasikan (Kyiv National Linguistic University, Ukraine)

I.S. Bila (National Pedagogical University
of M.P. Drahomanov, Kyiv, Ukraine)

THEORY OF VALUE: RETROSPECTIVE ANALYSIS AND CONTEMPORARY VISION

The article considers the evolution of the theory of value and its current understanding. The authors conclude that the only reasonable approach that corresponds with the current trends in the economic reality is to understand the opportunities for coexistence, though at different levels of scientific analysis, of the labour theory of value and the neoclassical market theory; their differences in estimations and conclusions are conditioned by varying depth of the studies, by various degrees of awareness of economic processes.

Keywords: value; use-value; utility; price; pricing; labour.

Постановка проблеми. Як відомо, економічне життя суспільства багатоманітне і суперечливе. Тому економічна наука не може претендувати на абсолютно точне, адекватне віддзеркалення реальних процесів і взаємозв'язків, а наукове знання осягає істину лише з певною мірою наближення. Зважаючи на зміни, що відбуваються в господарському житті, колишні уявлення щодо зміс-

ту економічних процесів і явищ уточнюються або заперечуються, з'являються нові висновки й узагальнення. Таким чином, розвиток економічної теорії, її подальше збагачення — це постійне врахування мінливих умов і взаємозв'язків, порівняння різних шкіл, поглядів, наступність знань і висновків. Тільки на підставі останнього теорії і концепції розвиваються, переживають періоди особливої популярності, виходячи, разом із тим, із минулого й органічно зберігаючи зв'язок з їхніми авторами і розробниками.

Вихідним пунктом найістотніших відмінностей у концепціях різних економічних шкіл і предметом численних дискусій була і є вартість як одна з найбільш фундаментальних категорій економічної теорії. Свого часу Д. Рікардо писав, що ніщо не породило так багато помилок і розбіжностей у цій науці, як саме невизначеність понять, які пов'язувалися із словом «вартість» [20, 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічно різноманіття концепцій вартості можна звести до двох основоположних напрямів: вартісного, або трудової теорії вартості, та ринкового. Розкриття їх змісту неминуче потребує дослідження їхньої еволюції. Як відомо, трудову теорію вартості, яка «визрівала» майже ціле сторіччя, започаткували і розробляли Д. Рікардо [20] і А. Сміт [21], а завершив її формування К. Маркс [13]. Протилежну трудовій теорії концепцію вартості запропонували й обстоювали Є. Бем-Баверк [2], Ф. Візер [3], У.С. Джевонс [8], К. Менгер [17]. Шукали компромісів між двома антагоністичними підходами до проблематики основ ціноутворення А. Маршалл [14–16], М. Туган-Барановський [24].

Невирішені частини проблеми. Сучасні вітчизняні науковці у більшості зосереджують свою увагу або на повному неприйнятті трудової теорії вартості, або повністю відкидають надбання західних економічних шкіл, або ж прагнуть створювати «нові» концепції, що зможуть поєднати концептуально різні підходи до трактування вартості. Однак, незважаючи на різноплановість і глибину проведених досліджень, можливості співіснування різних теорій вартості в сучасних умовах потребують подальших досліджень. Необхідність глибокого розуміння сучасних проблем практики ціноутворення потребує ретельного аналізу теоретичних основ й об'єктивного розгляду основних напрямів розвитку теорії вартості для їх застосування в практичній діяльності.

Мета дослідження — ретроспективний аналіз теорії вартості та формування чіткої позиції щодо проблем вартості у вітчизняній економічній теорії на сучасному етапі.

Основні результати дослідження. Як відомо, А. Сміт, розглядаючи проблему вартості й ціни, висунув два положення [21]. Суть першого полягає в тому, що ціна товару визначається витраченою на його виробництво середньою необхідною для певного рівня розвитку продуктивних сил працею (правда, це положення він застосував лише для «примітивних» суспільств). Суть другого полягає в тому, що вартість і ціна складаються із затрат праці, прибутку, відсотка на капітал, земельної ренти, тобто визначаються витратами виробництва, що характерно, за А. Смітом [21], для капіталістичного товарного виробництва. Відсутність остаточного вибору вченого між цими двома підходами призвело в подальшому до можливостей пошуку аргументів у самого «батька економічної науки» і послідовниками трудової теорії вартості, і прихильниками

протилежних теорій («граничної корисності», «трьох чинників виробництва»), і синтезаторами цих альтернативних концепцій.

Творець першої класичної системи Д. Рікардо [20] залишив не менш значний науковий наробок, ніж А. Сміт [21], намагаючись здолати непослідовність його окремих позицій. Так, Д. Рікардо [20] визначив вартість витрат праці не тільки для примітивного, а й для сучасного суспільства; чітко обґрунтував певні положення, наприклад, розмежував споживну вартість і вартість товару; уточнив позиції А. Сміта [21], підкресливши, що у вартості товарів слід враховувати не тільки працю, витрачену безпосередньо на їх виробництво, а й працю уречевлену, тобто витрачену на виробництво засобів праці, потрібних для того виду праці, при якій вони застосовані. Д. Рікардо чітко обґрунтував, що вартість товарів визначається «кількістю праці, втіленої у них», а не тим, яку кількість продукту можна купити на ринку [20].

Вчення К. Маркса про двоїстий характер праці, який лежить в основі двоїстості властивості товару (вартості і споживної вартості), довело до цілком логічної досконалості трудової теорії вартості. «Як творець споживної вартості, – зазначав К. Маркс, – праця виробників завжди конкретна (має певну мету, тип організації, відрізняється професійними навичками). Але як творець вартості праця є абстрактною, тобто в розумінні абстрагованою від конкретної праці, праця, яка виявляється при обміні товарів, їх порівнянні, при досягненні еквівалентності цього обміну» [13, 51–56].

На протигагу трудовій теорії вартості виникали концепції, які зосереджували свою увагу не на поясненні сутності явища, а на поясненні механізму його прояву на поверхні реальної дійсності. Так, ще за часів Д. Рікардо [20] виникла теорія, згідно з якою в основі вартості лежить не один, а декілька чинників (земля, праця, капітал), через яку її автор Ж.-Б. Сей [22] намагався пояснити утворення доходів. Майже одночасно з дослідженнями К. Маркса [13] виникла теорія «граничної корисності» Є. Бем-Баверка [2], Ф. Візера [3], У.С. Джевонса [8], К. Менгера [17]. У пошуках відповідей на практичні питання (як формується попит, від чого залежить поведінка покупця, для якого неважливо, яку кількість праці витрачено виробником на виготовлення товарів) ці економісти зосередилися на аналізі потреби людей, пошуковий критеріум корисності благ. Потрібно зазначити, що, безперечно, К. Маркс [13], аналізуючи споживчу вартість як властивість товару, визнавав, що пропонувані продукт корисний не сам по собі, його корисність визначається споживачем, але проблемами особистого споживання, поведінки споживачів класики не займалися, вважаючи, що їхні уподобання й пристрасті непередбачувані. Тому австрійські вчені почали пов'язувати мотиви поведінки покупців, від яких, у свою чергу, залежить, що саме необхідно виробляти, саме з корисністю. Як відомо, для прихильників цієї школи цінність товарів визначається незалежно від витрат праці. Для них вартості як об'єктивної категорії не існує. Цінність є суб'єктивною і виступає як ступінь корисності, як засіб задоволення бажань. Така односторонність призвела до втрати об'єктивного критеріуму (витрати праці), повернувши аналіз від виробництва до споживання, за що австрійські вчені стали об'єктом гострої критики представників різних економічних шкіл. У зв'язку з цим заслуговує на увагу влучна і вичерпна характеристика теорії гра-

ничної корисності Л. Юровського – видатного радянського економіста 30-х років ХХ століття. Вчений зазначав, що суб'єктивні оцінки, психологічні реакції самі залежать від цін і не є визначальними чинниками, тому що вони не можуть бути вимірянні й перевірені. Із цінами зв'язані не бажання покупців, а їхні рішення і дії [26, 121–123].

Сьогодні полеміка, що розгорнулася навколо трактування споживчої вартості, практично втратила свою актуальність, а теорії Є. Бем-Баверка [2] і К. Менгера [17] не «працюють» у чистому вигляді. Підходи авторів сучасних робіт, як правило, не настільки абстрактні, а «робінзонади», які широко використовувалися цією школою, перестали слугувати засобом доказу. Тому до спадщини К. Менгера [17] та інших представників австрійської школи можна звертатися лише тому, що їхні ідеї лягли в основу розробки інших, практично значущих теоретичних конструкцій, які увійшли в арсенал економічної науки. Мова йде про один із математичних напрямів економічної науки – маржиналізм і галузь знань, яка отримала назву «економічна психологія».

Прихильником підходу М. Тугана-Барновського [24] у вітчизняній науці можна вважати Н. Тищенка [23, 63–66], М. Павлишенка [19, 48–58], С. Злупка [9]. На початку ХХ ст. видатний систематик, засновник кембриджської школи А. Маршалл [14–16] здійснив спробу знайти компроміс між різними теоріями вартості, навмисне переключивши зусилля з теоретичних дискусій навколо вартості на вивчення проблеми взаємодії попиту і пропозиції як сил, які визначають процеси, що відбуваються на ринку, тобто сутнісний аналіз замінив на функціональний.

Методологічна позиція А. Маршалла [14–16] відрізнялася занадто спрощеним підходом до розгляду «економічної людини», її особистого інтересу, абстрагованого від усіх інших інтересів. Відправляючи всі чинники, що заважали йому в аналізі, в особливий запасник «за інших незмінних умов», силою уявлення він намагався побудувати ідеалізоване відображення дійсності, яке здатне відобразити реальні проблеми. Світ економіки, на думку А. Маршалла [14–16], розвивається під впливом одного регулятора; всі сили і стимули впливають на попит-пропозицію, тяжіють до однієї складової. Єдиним центром тяжіння є ціна, яка виступає своєрідним магнітом.

Для примирення двох альтернативних концепцій А. Маршалл [14–16] вводить у теорію ціноутворення чинник часу і підкреслює, що корисність і попит відіграють вирішальну роль у короткостроковому періоді. Реальні ж витрати мають значення для довгострокового періоду. Якщо виробник не відшкодує витрати, це буде обумовлювати скорочення виробництва до того моменту, доки не встановиться рівновага. Таким чином, підхід А. Маршалла [14–16] до трактування ціни і проблем ціноутворення спирається як на теорію виробничих витрат, так і на положення австрійської школи щодо граничної корисності блага. Він враховує як об'єктивну сторону (витрати виробництва), так і суб'єктивну оцінку (корисність благ), які вважає складовими частинами одного всезагального закону попиту і пропозиції.

Незважаючи на свою зовнішню привабливість, теоретичний аналіз А. Маршалла [14–16] для складних умов сьогодення значною мірою виявляється обмеженим. Занадто уніфіковані схеми і логічні поняття часто не дозво-

ляють вирішити практичні завдання і занадто спрощують реальність. І це не дивно, адже кожний крок аналізу здійснювався автором на підставі абстрактних вихідних умов. До речі, це розумів сам А. Маршалл [14–16], але не завжди враховують сучасні автори [9, 58–60]. Чіткість і наочність системи продовжують приваблювати вчених, а кількість прихильників неокласичної теорії не зменшується.

Більш того, поступово теорії вартості як вихідні теоретико-методологічні положення втрачають у сучасній економічній літературі свою привабливість. На перший план висуваються теорії ціни, які комплексно вивчають вплив різноманітних чинників на рівень цін у системі попиту і пропозиції на ринках [12, 135], що значною мірою пов'язано зі змінами в економічних умовах, системі господарських відносин. У контексті останнього не зайвим буде систематизувати аргументи на користь такого цінового підходу, незважаючи на їхню визначеність.

По-перше, витрати праці складно порівняти, визначальну роль у виробництві сучасних товарів відіграє кваліфікована праця, яку не можна вважати простою. Особливого значення набувають не фізичні зусилля, а кваліфікація, організація, здатність швидко реагувати на зміни у технологічному режимі, здобувати нові навички.

По-друге, швидко змінюється структура попиту. Частка нових товарів на споживчому ринку збільшується. Найбільш важливими чинниками для споживача стають новизна, мода, якість. Споживча вартість товарів здійснює зростаючий вплив на ціну, все частіше набуває першочергового значення серед ціноутворюючих чинників.

По-третє, зростає виробництво послуг, що ускладнює розподіл виробництва товарів і послуг. Частка товарів невиробничої сфери у створенні суспільного продукту стає все більшою.

По-четверте, ціна товару і ціна послуги визначаються не стільки витраченим часом, скільки досягнутим результатом. Наприклад, очевидно, що послуга фінансового консультанта визначається не кількістю сторінок у підготовленому ним аналітичному документі [9, 76].

Зрозуміло, що цей перелік можна продовжувати з урахуванням змін, які відбуваються у розвитку продуктивних сил суспільства, характері конкуренції, рівні диверсифікації виробництва тощо.

Безперечно, зміни в самій економіці і практичні потреби вимагають перегляду звичних, традиційних поглядів, що постійно й відбувається в науці. Свого часу це підштовхнуло видатного українського економіста М. Тугана-Барановського [24] до пошуку шляхів поєднання трудової теорії вартості з теорією граничної корисності. У проголошеній ним теорії цінності вчений виходив з того, що оцінка людиною певного товару базується на його корисності. В той же час, ціна товару визначається витратами на його виробництво, які дають змогу виробляти товару стільки, скільки його потребує ринок. Самі витрати обумовлюються кількістю праці, яка потрібна для виробництва певного товару. Головний висновок М. Тугана-Барановського [24] щодо засад цінності, як зазначає К. Кривенко, полягає в тому, що гранична корисність товарів повинна бути обернена трудовій вартості тих самих товарів [11, 72–73].

Ідея синтезу витратної і результуючої сторін теорії економічної цінності висувається сьогодні вітчизняними економістами (Л. Кириленко та В. Кириленко [10, 56–62]; А. Шевченко, В. Жученко, С. Ніколенко [25, 55–61]). Останні наголошують, що окремо взяті і марксистська теорія вартості, і теорія граничної корисності є однобічними і недостатніми для побудови наукової теорії ціни.

Треба визнати, що аргументи, які використовують сучасні неокласики, є досить реальними й обґрунтованими. А питання, які вони ставлять прихильникам трудової теорії вартості, насправді можуть викликати певні сумніви. Але виходячи з позиції, що висновки справедливі лише за певних умов, що вони не в змозі і не повинні претендувати на універсальність, варто зазначити, що основна відмінність у підходах до розуміння вартості обумовлюється прагненням розглянути дану проблему в одному випадку в теоретичному плані, а в іншому – з позицій відповідності висновків і положень теорій реальній економічній дійсності. А оскільки ціна відіграє винятково важливу роль у ринковій економіці, то пошуки нових підходів, які найбільш повно поєднують логічну стрункість аргументів і міркувань з практичною ефективністю оцінок і рекомендацій, будуть продовжені і далі. На сьогодні можна стверджувати таке:

1. Трудова теорія вартості пов'язана з підходом до предмета економічної науки як відносин між людьми з приводу виробництва, розподілу, обміну й споживання благ. Цей підхід заснований на визнанні того, що сутність будь-якого економічного явища утворюють відносини між людьми. А головним питанням є питання «Що це таке?». Трудова теорія вартості з'ясовує глибинні економічні взаємозв'язки, що не відображаються безпосередньо у свідомості економічних суб'єктів і розкриваються тільки під час наукового аналізу. Для конкретного суб'єкта, як зазначає російський економіст Ю. Осипов, вартість – це «категорія, яка має свою таємницю, що не піддається розгадуванню. Вона схожа на такі поняття, як матерія, дух, енергія» [18, 73]. Саме через це можна пояснити певні бар'єри на шляху до сприйняття конкретним суб'єктом вартості товару. Адже прозаїчна одиниця її виміру (суспільно-необхідний робочий час), яка також є певною абстракцією, у свідомості суб'єкта неминуче зводиться до звичайних і зрозумілих понять (робочий час, робочий день) і дисонує з абстрактною сутністю вартості.

Ринкова теорія вартості пов'язана з підходом до предмета економічної теорії як механізму вирішення суспільством питань «Що, як і для кого виробляти?» в умовах обмеженості ресурсів. А головним питанням такого підходу є питання «Як це функціонує?».

Таким чином, у визначенні предмета економічної науки відбувається стрибок від з'ясування глибинних основ економічних явищ до вивчення функціональних зв'язків між різними елементами економічної системи суспільства. Звідси, ринкова теорія вартості і ціни спрямована на інший, більш поверхневий рівень господарського життя, де яскраво проявляються суб'єктивні чинники, які для конкретного суб'єкта є більш правдоподібними, ніж складна і непрактична трудова субстанція вартості. Саме в цій площині потрібно шукати причину довголіття моделі попиту й пропозиції А. Маршалла [14–16], яка дає змогу зробити однозначні висновки, що можуть застосо-

вуватися для аналізу низки економічних проблем функціонального розвитку.

З іншого боку, трудова теорія вартості, узагальнена К. Марксом [13], з практичної точки зору виглядає як теоретична гіпотеза, яка непридатна для прикладних досліджень. Однак геній розуму Маркса-філософа дозволив Марксові-економісту проникнути у саму суть економічного явища ціни. Тому, за яскравим висловом активного захисника теорії вартості в інтерпретації К. Маркса О. Гоша, «спростувати трудову теорію вартості здатна лише та теорія, яка запропонує і вагомішу за абстрактну працю, і точніше пов'язану з ціною спільну для всіх товарів субстанцію ціни. Цього, однак, не дано» [4, 53].

Так само, як свого часу людство припустило, що ядро нашої планети складається з двох шарів (внутрішнього твердого і зовнішнього рідкого), хоча ніхто його не бачив, так і вартість є внутрішнім, глибинним ядром ціни, судження про яке можна отримати тільки в результаті наукового аналізу. Пошуки відповідей на різноманітні практичні питання через глибинну сутність не завжди можуть дати прямий результат, тому що не можна пояснити абсолютно всі явища природи через двоєдиний стан ядра земної кулі. Є причини більш явні, більш видимі, більш помітні, що знаходяться близько до поверхні. Разом із тим, це не означає, що вплив стану земного ядра абсолютно безслідно зникає в цьому явищі.

Варто погодитися з думкою А. Гриценка про те, що в кожному конкретно-му випадку найрізноманітнішої економічної дійсності трудова детермінанта залишається базисним обмежувачем, який завжди дається взнаки, коли люди починають ігнорувати ці обмеження [6, 75]. Цьому суперечить позиція В. Кириленка та Л. Кириленко, які вважають, що сьогодні категорії «зовнішній бік явища» та їхня «глибинна суть» у багатьох відношеннях помінялися місцями [10, 58].

2. Прийняття усього попереднього неминуче призведе до необхідності чіткого акцентування на співвідношенні вартості і ціни товару.

Субстанцією ціни є вартість (або абстрактна праця). Вартість – це категорія глибинна, але не універсальна. Як тлумачить словник, «універсальний» – це придатний для багатьох цілей, з різноманітним призначенням, той, що виконує різні функції [7, 601]. Таким чином, швидше ціна є категорією універсальнішою, ніж вартість. І тому намагання надати вартості характеру універсальної категорії призводить лише до послаблення позицій прихильників трудової теорії вартості, роззброює їх.

Отже, основою ціни є вартість. Ціна – це найвища і кінцева форма прояву вартості товару, в якій втілюються ті товарні відносини, які фактично складаються на ринку в момент купівлі-продажу товару. На утворення ціни впливає цілий комплекс чинників як об'єктивного, так і суб'єктивного порядку (тому для пояснення самого ціноутворення потрібні також положення, закладені в основу теорій попиту й пропозиції, граничної корисності). Кількісна розбіжність вартості товару і ціни свідчить, що остання ілюструє відхилення фактично існуючих у суспільстві товарних відносин від теоретично допустимих.

Висновки. Узагальнення сучасних теоретичних підходів до трактування вартості підтвердило наявність протилежних позицій у проблематиці дослід-

ження, починаючи від розуміння трудової теорії вартості і ринкової неокласичної теорії як несумісних. До того ж, тільки одна з цих теорій визнається істиною або робиться спроба синтезу в єдину, більш загальну концепцію.

Слід зазначити, що і перший, і другий варіант навряд чи можуть влаштувати сучасну економічну теорію й практику. Зовні досить привабливий, останній підхід так нікому і не вдався, починаючи з М. Тугана-Барановського [24] і закінчуючи А. Гриценком, який синтезував дві теорії до тези про те, що «гранична корисність є еквівалентною суспільно необхідним затратам часу» [25, 52–53]. Слід підкреслити, що єдиним зваженим підходом, який відповідає сучасним тенденціям в економічній дійсності, є підхід, заснований не на еkleктичному змішуванні, а на розумінні можливості співіснування на різних рівнях наукового аналізу трудової теорії вартості та ринкової неокласичної теорії. Кожна з них, як, до речі, цілком слушно наголошує А. Гриценко, в межах свого «фрагменту дійсності» є вірною, але поза його межами вона послаблює, втрачає цю якість, виявляючи необхідність інших підходів [6, 74].

Таким чином, відмінності оцінок і висновків двох концептуально різних теорій обумовлюються неоднаковою глибиною розробки досліджуваних проблем, різним ступенем наближення до пізнання сутності економічних процесів.

1. *Бартенев С.А.* Экономические теории и школы (история и современность): Курс лекций. – М.: БЕК, 1996. – 352 с.

2. *Бем-Баверк Е.* Основы теории ценности хозяйственных благ // Австрийская школа в политической экономии: К. Менгер, Е. Бём-Баверк, Ф. Визер / Пер. с нем.; За ред. В.С. Автономова. – М.: Экономика, 1992. – С. 243–426.

3. *Визер Ф.* Теория общественного хозяйства // Австрийская школа в политической экономии: К. Менгер, Е. Бём-Баверк, Ф. Визер / Пер. с нем.; За ред. В.С. Автономова. – М.: Экономика, 1992. – С. 427–488.

4. *Гош О.* Об'єктивні засади ціноутворення в постсоціалістичній Україні // Економіка України. – 2001. – №1. – С. 52–57.

5. *Гриценко А.* Еволюція вартості // Економіка України. – 2001. – №4. – С. 45–55.

6. *Гриценко А.* Маржиналізм і трудова теорія вартості: чи можливий синтез? // Економіка України. – 1996. – №1. – С. 73–79.

7. *Даль В.И.* Толковый словарь русского языка. Современная версия. – М., 2001. – 736 с.

8. *Джевоис У.С.* Об общей математической теории политической экономии. Краткое сообщение об общей математической теории политической экономии // Теория потребительского поведения и спроса. – Серия: Вехи экономической мысли. – Вып. I / Под ред. В.М. Гальперина. – СПб.: Экономическая школа, 1993. – С. 67–77.

9. *Злупко С.М.* Наукові новаторства Туган-Барановського і його «Основи політичної економії» // Туган-Барановський М.І. Основи політичної економії. – Львів: ЛНУ імені І.Я. Франка, 2003. – С. 628.

10. *Кириленко В., Кириленко Л.* Теорія ціни та сучасне ціноутворення в Україні // Економіка України. – 2002. – №8. – С. 56–62.

11. *Кривенко К.Т.* Теорія вартості і мінової вартості: Монографія. – К. КНЕУ, 2004. – 226 с.

12. *Макаренко П.М.* Теорія ціни в товарному господарстві // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – №3. – С. 130–135.

13. *Маркс К.* Капітал // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – К.: Політвидав. України, 1963. – Т. 23. – 848 с.

14. *Маршалл А.* Принципы экономической науки. – М., 1993. – Т. 1. – 415 с.

15. *Маршалл А.* Принципы экономической науки. – М., 1993. – Т. 2. – 310 с.

16. *Маршалл А.* Принципы экономической науки. – М., 1993. – Т. 3. – 351 с.

17. Менгер К. Основания политической экономии // Австрийская школа в политической экономии: К. Менгер, Е. Бём-Баверк, Ф. Визер / Пер. с нем.; За ред. В.С. Автономова. – М.: Экономика, 1992. – С. 31–242.
18. Осипов Ю. Теория хозяйства. – М.: МДУ, 1997. – Т. 2. – 731 с.
19. Павлишенко М. Модифікація вартості товару // Економіка України.– 2001.– №7. – С. 48–58.
20. Рикардо Д. Сочинения. – М.: Госполитиздат, 1941. – Т. 1: Начало политической экономии и налогообложения. – 284 с.
21. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов // Классика экономической мысли: Монография / В. Петти, А. Смит, Д. Рикардо и др. – М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2000. – С. 77–402.
22. Сэй Ж.-Б. Трактат по политической экономии. – М.: Дело, 2000. – 232 с.
23. Тищенко Н. Історія формування теорії цінності М.І. Туган-Барановського // Економіка України.– 1993.– №12. – С. 63–66.
24. Туган-Барановський М.І. Політична економія: Курс популярний. – К.: Наукова думка, 1994. – 138 с.
25. Шевченко А., Жученко В., Ніколенко С. Маржиналізм: історія, теорія, практика // Економіка України.– 1999.– №8. – С. 55–61.
26. Юровский Л.Н. Очерки по теории цены. – Саратов: Союз потребительских обществ Саратовского края, 1919. – 234 с.

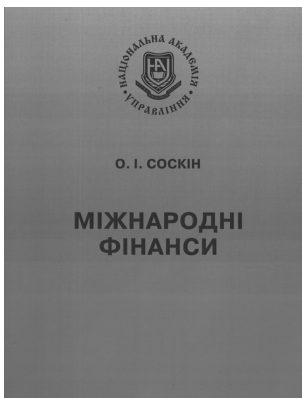
Стаття надійшла до редакції 25.01.2012.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Міжнародні фінанси: Навчально-методичний посібник. – К.: Національна академія управління, 2011. – 300 с. Ціна без доставки – 30 грн.

Автор: **О.І. Соскін.**

У посібнику розкриті основні положення, сутність, механізми та функції міжнародних фінансів, розвиток та сучасний стан світової валютної системи та міжнародних фінансових ринків; проаналізовані сучасні тенденції у сфері міжнародних фінансів. Посібник сформовано відповідно до вимог Болонського процесу. Видання містить комплексні тестові завдання, питання для самоконтролю, глосарій. У посібнику знайшли відображення актуальні сучасні дослідження у сфері міжнародних фінансів, матеріали фахових періодичних видань «Актуальні проблеми економіки», «Економічний часопис – XXI» та інших.

Посібник призначено для студентів та аспірантів економічних спеціальностей, а також тих, кому цікаво сформулювати власне розуміння проблематики міжнародних фінансів.